

- העותרים: 1. ח' ס', ת"ז ...
2. האגודה לזכויות האזרח בישראל

ע"י ב"כ עוה"ד עודד פלר ו/או דן יקיר ו/או דנה אלכסנדר ו/או אבנר פינצ'וק ו/או מיכל פינצ'וק ו/או עאוני בנא ו/או לילה מרגלית ו/או שרון אברהם-ויס ו/או לימור יהודה ו/או טלי ניר ו/או גיל גן-מור ו/או נסראת דקואר ו/או נסרין עליאן

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רח' נחלת בנימין 75, תל-אביב 65154
טל': 03-5608185; פקס: 03-5608165
דואר אלקטרוני: oded@acri.org.il

- נ ג ד -

- המשיבה: רשות האוכלוסין, ההגירה ומעברי הגבול

ע"י פרקליטות המדינה
משרד המשפטים, ירושלים

עתירה למתן צו על תנאי

בית המשפט הנכבד מתבקש ליתן צו על תנאי, המורה למשיבה לבוא וליתן טעם כדלקמן:

1. מדוע לא תאפשר טיפול בבקשות להסדרת מעמדם של ערבים מדרום הארץ בלשכות משרד הפנים שבדרום הארץ זולת הלשכה שבבאר-שבע, וזאת בהתאם למקום מגוריהם של המבקשים. בהתאם לכך, וככל שהדבר מצריך הקצאת עובדים דוברי ערבית ללשכות האחרות שבדרום הארץ – מדוע לא תקצה ללשכות עובדים כאמור;

2. מדוע לא תאוחד המחלקה המטפלת בבקשות למעמד של ערבים בלשכת משרד הפנים בבאר-שבע עם מחלקת האשרות בלשכה, ומדוע לא יתקבל קהל הפונים ללשכה בענייני מעמד ללא חלוקה וללא הפרדה בין ערבים לבין מי שאינם ערבים;
3. מדוע לא תבטיח, כי ככל שיתקבלו פונים בחדר הבטחון ובמסדרון המוביל אליו בלשכת משרד הפנים בבאר-שבע יתקבלו בו פונים שונים, ללא קשר למוצאם או ללאומם;
4. מדוע לא יוקצו ללשכת משרד הפנים בבאר-שבע עוד פקידים לטיפול בבקשות להסדרת מעמדם של ערבים;
5. מדוע לא יתאפשר בלשכת משרד הפנים בבאר-שבע לקבוע תורים לטיפול בבקשות להסדרת מעמד מכל טעם, ולבירור הטיפול בבקשות, באמצעות מספרי טלפון זמניים, באמצעות הדואר ובאמצעות פקס.

מבוא

עניינה של העתירה בשירותים הנפרדים והמפלים, שניתנים בענייני אשרות ומעמד לערבים בדרום הארץ.

הסעד הראשון בעתירה נוגע להפנייתם האוטומטית של מבקשי מעמד ערבים מן הדרום ללשכת משרד הפנים בבאר-שבע. בעוד המשיבה מטפלת בענייני אשרות ומעמד של מי שאינם ערבים – מהגרי עבודה; בני זוג של אזרחים ושל תושבים ישראלים, שאינם ערבים; ילדים נלווים לבני הזוג הללו; קרובי משפחה של עולים; וכו' – בכל לשכות משרד הפנים בדרום הארץ (באילת, באשדוד, באשקלון ובבאר-שבע), הרי שמבקשי מעמד ערבים נשלחים מכל רחבי הדרום ללשכה בבאר-שבע לצורך הטיפול בבקשותיהם, וזאת אך ורק משום היותם ערבים.

כזה הוא עניינו של העותר 1 (להלן – **העותר**), תושב אילת, שרישיון ישיבתו הארעי בישראל מוארך מעת לעת. מאז ניתן לעותר רישיון הישיבה לראשונה בשנת 2005, בכל פעם שפנה ללשכת משרד הפנים באילת, נמסר לו שלא יטופל בלשכה, וכי עליו לפנות למחלקה המטפלת במבקשי מעמד ערבים בלשכת משרד הפנים בבאר-שבע. בכל פעם נדרשה התערבות בא כוחו, אשר פנה ללשכה באילת, ללשכה בבאר-שבע ולמטה המשיבה על מנת שהעותר יטופל בלשכה באילת.

הסעדים האחרים בעתירה נוגעים לתנאי הטיפול בלשכה בבאר-שבע. המשיבה סבורה, משום מה, כי היא רשאית לקיים הפרדה פיזית בין מבקשי מעמד ערבים לבין מי שאינם ערבים, ולטפל בהם באמצעות שתי מחלקות שונות, המצויות בצדדים שונים של הלשכה. בעוד מבקשי המעמד שאינם

ערבים מתקבלים באולם מרווח ומואר, מתקבלים מבקשי המעמד הערבים בחדר הבטחון האטום של הלשכה, שמסדרון צר מוביל אליו. במחלקת האשרות, בה מטופלים מי שאינם ערבים, יש ארבע עמדות לקבלת קהל. במחלקה המטפלת במבקשי מעמד ערבים יש שתי עמדות בלבד, המאוישות, בדרך כלל, על ידי פקידה אחת. אין כל דרך מעשית וזמינה לתיאום תור לצורך קבלת שירות ואין כל דרך לברר מה עלה בגורל הטיפול בקשה, אלא על ידי התייצבותם הפיזית של מבקשי המעמד הערבים – מכול רחבי הדרום – בלשכה.

מכאן העתירה.

העובדות הצריכות לעניין

הפניית מבקשי מעמד ערבים מן הדרום ללשכת משרד הפנים בבאר-שבע

1. לשכת משרד הפנים בבאר-שבע היא מן הגדולות בלשכות. היא אינה משרתת רק את תושבי באר-שבע והסביבה, אלא רבבות של בדואים, המתגוררים ברחבי הנגב. למעשה, בקשות להסדרת מעמדם של בדואים ושל בני משפחה של אזרחים ושל תושבים, שמקורם בגדה המערבית או ברצועת עזה או במדינה ערבית, מופנות מכל רחבי הנגב – מבאר שבע ועד אילת – לטיפול בלשכה בבאר-שבע.

2. כזה הוא עניינו של העותר. העותר הוא בדואי מחוסר אזרחות, החי באילת שנים ארוכות. בשנת 2005 הוחלט להקנות לו רישיון ישיבה ארעי בישראל, אשר יחודש מעת לעת. מאז ניתן לו רישיון הישיבה לראשונה, בכל פעם שפנה העותר ללשכת משרד הפנים באילת, נמסר לו שלא יטופל בלשכה, וכי עליו לפנות למחלקה, המטפלת במבקשי מעמד ערבים בלשכת משרד הפנים בבאר-שבע. בכל פעם נדרשה התערבות בא כוחו של העותר, אשר פנה ללשכה באילת, ללשכה בבאר-שבע ולמטה המשיבה על מנת שהעותר יטופל בלשכה באילת.

העותר הוא אדם בן ששים, הסובל ממחלת ריאות, ומשתכר בצמצום מעבודתו כאיש אחזקה בבית ספר. נסיעות חוזרות ונשנות לבאר-שבע לצורך קבלת טפסים, תיאום תור, הגשת בקשה, בירור מה עלה בגורל הבקשה וקבלת רישיון ישיבה חדש – מקשות עליו מאוד. כל נסיעה לבאר-שבע ובחזרה לאילת בתחבורה ציבורית משמעה מאמץ, הוצאה כספית ויום עבודה שהלך לאבדון.

דחייתו של העותר על ידי הלשכה באילת, המטפלת כעניין שבשגרה בבקשות למעמד, אך ורק משום שהוא ערבי, משפילה את העותר ופוגעת בכבודו. אין כל הצדקה לפניית חוזרות ונשנות של בא כוחו למשיבה בכל פעם שהעותר נזקק לשירותי הלשכה באילת. ללשכה באילת אין כל קושי לטפל בעניינו של העותר, כפי שעשתה בכל פעם שהונחתה לעשות כן. למעלה מן הצורך יצויין, כי

העותר דובר עברית באופן שוטף ורהוט, וכי בכל פנייה ללשכה באילת הוא מלווה בקרובה, המסייעת לו במילוי טפסים, ככל שיש בכך צורך.

העתק תצהירו המפורט של העותר, המגולל את קורותיו בעניין נשוא העתירה, מצ"ב ומסומן ע/1.
העתקי המכתבים שנשלחו בעניין קבלתו של העותר בלשכה באילת מצ"ב ומסומנים ע/2.

3. בני הזוג ג' ק' א' ומ' ח', תושבי אילת, נאלצו לעתור לבית משפט נכבד זה על מנת שהלשכה באילת תואיל להמשיך ולטפל בהם. גבי ק' א' היא אזרחית ישראל. בן זוגה, מר ח', הוא אזרח מצרים. את הטיפול בהסדרת מעמדו של מר ח' החלו בלשכה באילת בחודש ינואר 2001. הלשכה באילת דרשה מבני הזוג להמציא מסמכים ממסמכים שונים, ובחודש דצמבר 2004 הודיעה להם, כי לא תמשיך לטפל בעניינם עוד, שכן אזרחי מדינות ערב מטופלים אך ורק בלשכת משרד הפנים בבאר-שבע. עוד נמסר להם, שאין אפשרות ליצור קשר עם הלשכה בבאר-שבע באמצעות הטלפון, וכי עליהם לשלוח ללשכה פקס, ולהמתין שהגב' אליס בן-הרוש מן הלשכה בבאר-שבע תתפנה לטפל בעניינם ותשוב אליהם. בעתירתם לבית משפט נכבד זה תקפו בני הזוג, בין היתר, את סירוב המשיבה לטפל בהם בלשכה באילת (בג"ץ ... ק' א' נ' שר הפנים).

העתק התצהיר המפורט שצורף לעתירת בני הזוג מצ"ב ומסומן ע/3.

בתגובתו לעתירה מיום 21.3.2005 הודיע משרד הפנים בעניין זה, כי –

"הטיפול בבקשת העותרים בבג"ץ ... יושב ללשכת מינהל האוכלוסין באילת. יחד עם זאת יבקש המשיב להבהיר, כי אין בלשכת מינהל האוכלוסין באילת פקידים דוברי ערבית וזהו למעשה הטעם בגינו הועבר הטיפול בתיק מלכתחילה ללשכה בבאר שבע. לפיכך, במצבים מסוימים כגון עריכת שימוע נרחב לעותר שהינו דובר ערבית, ייתכן ויתבקשו העותרים להגיע ללשכת מינהל אוכלוסין אחרת, ככל שיחייב זאת עניינם." (סעיף 62 לתגובת המשיב).

העתקי העמודים הרלוונטים מתוך התגובה מצ"ב ומסומנים ע/4.

בעקבות הודעה זו חודש הטיפול בבני הזוג בלשכה באילת, ומאז הוארך רישיונו של מר ח' בלשכה מספר פעמים. ללשכה באילת אין כל קושי לטפל בו, והוא לא נדרש להתייצב עוד בלשכה בבאר-שבע או בכל לשכה אחרת.

עם זאת, לא למותר יהיה להתייחס לטעם, שהציגה המשיבה להעברת הטיפול בבני הזוג ללשכה בבאר-שבע: היותו של מר ח' דובר ערבית. העדרם של פקידים דוברי ערבית בלשכה באילת, כפי שיפורט בהמשך, הוא טעם להקצות פקידים דוברי ערבית ללשכה, ולא לטרטר את מבקשי המעמד לבאר-שבע. ואולם בעניינו של מר ח', אין בכך כל צורך. מר ח', כמו מר ס', דובר עברית

באופן שוטף ורהוט. זו השפה בה הוא מדבר עם אשתו. זו השפה בה הוא מדבר עם פקידי משרד הפנים באילת.

4. גם גבי מ' א', אזרחית מרוקו ותושבת אשדוד, מטופלת בלשכה בבאר-שבע. גבי א' נישאה בישראל למר ג' א' א', אזרח ישראל. לבני הזוג בת, ש' א' א', אזרחית ישראל. כאמור, על אף מגוריהם באשדוד טופלה בקשתם להסדרת מעמדה של גבי א' בלשכה בבאר-שבע. בשנת 2004 מת מר א' א'. גם בבקשה להסדרת מעמדה של גבי א' כאלמנתו של אזרח ישראלי טיפלה המשיבה בלשכה בבאר-שבע. לאחרונה, בחודש ספטמבר 2008, בעקבות עתירתה של גבי א' לבית משפט נכבד זה בעניין סירובה של המשיבה להסדיר את מעמדה (בג"ץ ... א' נ' שר הפנים), ניתן לה בלשכה בבאר-שבע רישיון לשיבת קבע.

העתק התצהיר שצורף לעתירתה של גבי א' מצ"ב ומסומן ע/5.

גם גבי א', כמו מר ס' וכמו מר ח', דוברת עברית באופן שוטף ורהוט. הטעם לטיפול בה בבאר-שבע הוא, הוא אם כן, היותה ערביה, או שמא היותה זוגתו של אזרח ערבי, ולימים אלמנתו.

בעניין זה ראוי לשים לב, כי למשיבה אין כל קושי להעניק לגבי א' שירותים בענייני מרשם ותיעוד (שירותים לפי חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965) בלשכה באשדוד. כך, למשל, תעודת הלידה של בתה ותעודת הפטירה של בן זוגה הונפקו עבור גבי א' בלשכה באשדוד. ואולם, בעניינים הנוגעים למעמדה על גבי א' לפנות ללשכה בבאר-שבע.

העתקי תעודת הלידה ותעודת הפטירה שהונפקו בלשכה באשדוד מצ"ב ומסומנים ע/6.

תנאי הטיפול הנפרדים והמפלים בלשכת משרד הפנים בבאר-שבע

5. אם כן, בקשות שעניינן הסדרת מעמדם של ערבים בדרום הארץ זורמות אל לשכת משרד הפנים בבאר-שבע. הטיפול בבקשות אלה נפרד, מפלה ומשפיל.

6. בכניסה ללשכה בבאר-שבע נמצא דלפק קבלה, ובהמשך אולם קבלת קהל מרכזי גדול, בו ניתנים לאזרחים ולתושבים (ללא קשר למוצאם או להשתייכותם הלאומית) שירותי מרשם ותיעוד לפי חוק מרשם האוכלוסין (הנפקת תעודות זהות ודרכונים; הנפקת תעודות לידה ותעודת פטירה; הנפקת תמצית רישום; וכו'). באולם המרכזי מסודרים כסאות רבים לנוחות הפונים, ויש בו עשר עמדות לקבלת קהל.

אולם קבלת הקהל המרכזי בלשכה בבאר-שבע, בו ניתנים שירותי מרשם ותיעוד לאזרחי ישראל ולתושביה

7. מימין לכניסה ללשכה נמצאת מחלקת האשרות. המחלקה כוללת אולם מרווח בעל חלונות גדולים, בו ממתינים הפונים, ארבע עמדות קבלת קהל, וחדר, בו נערכים, ככל הידוע, שימועים. מחלקת האשרות מטפלת בבקשות להסדרת מעמדם בישראל של מי שאינם ערבים (מהגרי עבודה; בני זוג של אזרחים ושל תושבים ישראלים, שאינם ערבים; ילדים נלווים לבני הזוג הללו; קרובי משפחה של עולים; וכו').

אולם מחלקת האשרות בלשכה בבאר-שבע, בו ניתנים שירותים למבקשי מעמד שאינם ערבים

8. בקצה האחר של הלשכה, לאחר אולם קבלת הקהל המרכזי, מצוי מסדרון פנימי צר. אין בו חלונות. רוחבו של המסדרון הפנימי כמטר. אורכו פחות מארבעה מטרים. לאורך הקיר במסדרון מסודרים בשורה מספר כסאות. המסדרון הצר משמש חדר קבלה ל"מחלקת איחוד משפחות", או ל"ענף מיעוטים", כפי שנקרא לא אחת. שם מטופלות בקשות למעמד, הנוגעות לערבים, ובהן בעיקר בקשות בענייני מעמד, הנוגעות לבדואים ולבני משפחותיהם. קבלת הקהל מתקיימת בחדר הביטחון האטום של הלשכה, שדלת הכניסה אליו ממוקמת במרכז המסדרון. זהו, למעשה, המקלט של הלשכה.

המסדרון הצר בלשכה בבאר-שבע, ובמרכזו הדלת למחלקת איחוד משפחות

9. בחדר שני שולחנות לקבלת קהל. בפועל, מקבלת את הקהל בדרך כלל פקידה אחת: הגב' אליס בן-הרוש.

10. אופן הגשת הבקשות ב"מחלקת איחוד משפחות" – בקשות חדשות למעמד ובקשות עתיות לחידוש רישיונותיהם של מי שקיבלו מעמד ארעי – הוא כדלקמן: על המבקשים מכל רחבי הנגב להגיע אל הלשכה ולפנות לדלפק הקבלה. שם יינתנו להם טפסים ומספר טלפון לצורך קביעת מועד לפגישה. המועד לקביעת הפגישה בטלפון הוא בימים א', ג' ו-ה' בלבד בין השעות שתיים לשלוש בצהריים. אין מענה לטלפון בשעות אחרות, ובשעה היעודה הסיכוי להשיג את הלשכה קלוש. מכתבים ופקסים, הנשלחים אל הלשכה בבקשה לקבוע מועד לפגישה, אינם נענים. משום שהטיפול בבקשות תלוי בעומס, המוטל על הגב' בן-הרוש, יש הממתינים לתור לפגישה שבועות ארוכים.

העתק הפתק שניתן לפונים ובו פרטי ההתקשרות עם הלשכה מצ"ב ומסומן ע/7. העתקי פניות מטעם האגודה לזכויות האזרח בישראל אל הלשכה בבקשות לקבוע תור, אשר נשלחו בפקס ובדואר רשום ולא נענו, מצ"ב ומסומנים ע/8 (המבקשים באותו עניין נאלצו לתאם מועדים באמצעות פנייה לפרקליטות המדינה או על ידי התייצבות מספר פעמים בלשכה).

11. חלק מן הפונים, אשר נואשים מן הניסיון להשיג את הלשכה באמצעות הטלפון, שבים אליה. לעתים הם נאלצים לשוב ממקום המרוחק מספר שעות נסיעה. לא אחת מוצע למבקשים להותיר את הטפסים ואת המסמכים בדלפק הקבלה, ונאמר להם שהגב' בן-הרוש תפנה אליהם ותזמין אותם לפגישה. לא ניתן כל אישור על הפנייה אל הלשכה או על מסירת המסמכים, אף שבמקרים רבים מדובר במסמכים מקוריים, הדרושים לטיפול בבקשה. אין להתפלא, כי טענתו של המבקש, שבקשתו על צרופותיה נמסרה בלשכה, עלולה להיות מוכחשת לאחר מכן על ידי משרד הפנים.

העתק פניית האגודה לזכויות האזרח בישראל בעניין זה אל הלשכה בבאר-שבע מצ"ב ומסומן ע/9.

העתק תשובתה המכחישה של סגנית מנהל הלשכה מצ"ב ומסומן ע/10.

12. הטיפול בבקשות אורך חודשים. אדם, שהגיש את בקשתו זה מכבר ומבקש לברר מה עלה בגורלה, אינו יכול ליצור קשר עם הלשכה באמצעות הטלפון. עליו להגיע אל הלשכה, שם ייתן לו טופס שכותרתו "בירור בקשה לאיחוד משפחות" (בין שבקשתו היא ל"איחוד משפחות" או למעמד מכל טעם אחר). עליו למלא את הטופס, ולהשאירו בדלפק הקבלה. לפונה לא נמסר כל תיעוד על אודות פניותיו ללשכה בבקשה לברר כיצד, אם בכלל, טופלה בקשתו. אם למבקש אין מען מוסדר (למשל, אם הינו תושב כפר בלתי מוכר), או אם מענו אינו מפורט (למשל, אם מענו הרשום הוא שם השבת הבדואי) – לא יוכל לקבל מענה בכתב. מבקשים רבים, שהטיפול בבקשתם אינו מתקדם, שבים פעם אחר פעם אל הלשכה על מנת להגיש את הטופס.

העתק טופס "בירור בקשה לאיחוד משפחות" מצ"ב ומסומן ע/11.

הפנייה אל המשיבה בעניין נשוא העתירה

13. ביום 25.6.2008 פנתה העותרת 2, האגודה לזכויות האזרח בישראל, למר יעקב גנות, מנהל מינהל האוכלוסין (לימים: ראש רשות האוכלוסין, ההגירה ומעברי הגבול), ולמר אבי לקח, ראש אגף לשכות אצל המשיבה. במכתבה פירטה את תנאי הטיפול הנפרדים, המפלים והמשפילים בערבים בדרום הארץ. האגודה עמדה על כך שתנאים אלא אינם כדין, ודרשה את תיקון הדברים, כאמור בסעדים שבראש העתירה.

העתק המכתב מצ"ב ומסומן ע/12.

14. ביום 12.8.2008 נשלחה תשובתו של מר גנות כדלקמן:

1. בעבר מחלקת אחמ"ש היתה ביחד עם מחלקת אשרות ולאור טענות רבות, בעיקר מצד המגזר המדובר הופרדו והועברו למשרד אחר המאויש ע"י שתי פקידות.

2. הממ"ק (מרחב מוגן קומתי), משמש בכל משרדי הממשלה כמשרד לכל דבר ועניין ומאויש ע"י כל הגורמים ואף נבדק באופן ספציפי ע"י משרד להגנת הסביבה. מדובר בחדר מרווח וממוזג, כאשר ניתן להמתין בתור גם באולם הגדול הצמוד למשרד.

3. התורים נקבעים במספר אופנים:

א. טופס לבירור וקביעת תורים הניתן במודיעין ומתנה את זימון התור באישור הגורמים.

ב. מענה טלפוני הניתן שלוש פעמים בשבוע (בימים א,ג,ה בין השעות 14:00 עד 15:30) שניתן ע"י פקידות מקצועיות בנושא אחמ"ש מיעוטים.

ג. ניתן להזמין תור גם דרך הדואר ודרך הפקס. יודגש, כי כל זימון התורים תלוי באישורי הגורמים ועמידה בתנאים. ככלל, לא אמורים להמתין מאחר ומוזמנים לשעה מסוימת.

בקשות להארכה מגיעות בד"כ צמוד לסיום תוקף האשרה, כאשר הפונים מחויבים ע"פ המצוין להם, להגיע חודשיים לפני מועד פקיעת האשרה, על מנת לשלוח את הבקשות לאישור הגורמים.

• לסיכום מתן השרות הניתן בלשכת באר-שבע לכלל תושבי הנגב, כמו גם ביתר הלשכות בארץ, נעשה ללא הבדל דת, מין וגזע.

העתק מכתבו של מר גנות מצ"ב ומסומן ע/13.

דפוס הטיפול הנפרד והמפלה בערבים

15. בטרם נפנה לפירוט הטענות המשפטיות, נבקש להרחיב את היריעה. אמנם, עניינה של עתירה זו מתמצה בשירותים הנפרדים והמפלים בענייני אשרות ומעמד, הניתנים ידי המשיבה לערבים בדרום הארץ באמצעות לשכת משרד הפנים בבאר-שבע, וזאת על מנת לאפשר דיון ממוקד בעתירה. ואולם, להכרעה בעתירה חשיבות החורגת מעניינה של הלשכה בבאר-שבע, שכן דפוס ההפליה המתואר בעתירה אינו אופייני אך לדרום. המשיבה טועה לחשוב, כי היא רשאית לתת

שירותים נפרדים ומפלים לערבים אף במקומות אחרים ברחבי הארץ. נבקש לעמוד על מספר דוגמאות לכך.

16. כמו בלשכה בבאר-שבע כך גם בלשכת משרד הפנים ברמלה (עוד אחת מן הלשכות הגדולות של המשיבה, המשרתת רבבות, ובהם את תושבי הערים רמלה ולוד) פועלות שתי מחלקות לאשרות: האחת מטפלת בכל מבקשי המעמד, זולת מבקשי מעמד ערבים, והאחרת – רק בערבים. במחלקת האשרות אפשר לבוא ולהתקבל בכל יום בין השעות 08:00-12:00. במחלקה לערבים יש לתאם תור מראש באמצעות הטלפון בימים א', ג' ו-ה' בין השעות 13:30 ל-15:30 בלבד.

העתק הפרסום העדכני מטעם המשיבה בעניין זה מצ"ב ומסומן ע/14.
העתק פנייתה של האגודה לזכויות האזרח בישראל בעניין זה לפרקליטות המדינה מיום 5.1.2005 מצ"ב ומסומן ע/15.

17. בלשכה בנתניה, המשרתת את תושבי השרון והמרכז, מחולק הטיפול ל"אשרות" ול"אשרות למיעוטים". במחלקת אשרות אפשר להזמין תור בימים א'-ה'. במחלקת "אשרות למיעוטים" בימים א', ג' ו-ה' בלבד (ר' נספח ע/14).

18. גם בלשכות בהן הטיפול אינו מופרד באופן פיזי, הרי שהשירות עלול להינתן על ידי פקידים "ייעודיים" לטיפול בערבים, באופן המשליך על טיב השירות ועל זמינותו. כך, למשל, בלשכה בתל-אביב-יפו.

בחודש מאי 2008 נעצר מר ..., פקיד אשרות בלשכה בתל-אביב-יפו, בחשד לפלילים. עד מהרה התברר, כי מר ... הוא "פקיד איחוד משפחות", כלומר מי שטיפל במבקשי מעמד ערבים, וזאת משום שהפתרון, בו בחרה המשיבה להתמודד עם מעצרו, היה הקפאת הטיפול בכל מבקשי המעמד הערבים שטופלו על ידו. המבקשים הערבים, שפנו למשיבה בבקשה לחדש את רישיונותיהם או בבקשה לקבל שירותים אחרים (כמו אשרות לצורך חזרה לישראל לאחר ביקור בחו"ל), נענו שלא יטופלו עד אשר יימצא מחליף למר .... רק בעקבות פנייה דחופה של האגודה לזכויות האזרח בישראל למשיבה מיום 23.6.2008, בה הבהירה האגודה שהמשיבה אינה רשאית לנהוג כך, הודיעה המשיבה ביום 2.7.2008, כי תשוב ותטפל במבקשים.

העתק פניית האגודה מצ"ב ומסומן ע/16.
העתק תשובת המשיבה מצ"ב ומסומן ע/17.

19. גם בירושלים נהוג להבחין בין ערבים לשאינם ערבים, ולא רק בעניינים הנוגעים למבקשי מעמד, אלא אף בין אזרחים. אזרחים יהודים, המתגוררים בכל רחבי ירושלים ובסביבתה, ואף בירושלים

המזרחית, מטופלים אך ורק בלשכת משרד הפנים במרכז ירושלים. אזרחים ערבים מטופלים בלשכה במרכז ירושלים, רק אם אינם מתגוררים בשכונות ירושלים המזרחית. אזרחים ערבים המתגוררים בירושלים המזרחית מופנים ללשכה בירושלים המזרחית, המשרתת את תושבי הקבע הפלסטינים של העיר.

תנאי הטיפול הבלתי נסבלים בלשכה בירושלים המזרחית – קשיי הנגישות, העומס האדיר וההמתנה המתמשכת – אינם זקוקים להוכחה (ומשום כך, אך למעלה מן הצורך ר' בעניין הלשכה במשכנה הקודם: בג"ץ 2783/03 **ג'ברא נ' שר הפנים**, פ"ד נח(2) 437, 439-440 (2003) (להלן – **עניין ג'ברא**); עת"ם (י-ם) 754/04 **בדווי נ' מנהל הלשכה האזורית למינהל אוכלוסין** (פסק דין מיום 10.10.2004); על קביעת התורים בלשכה ר': פניותיה של האגודה לזכויות האזרח בישראל למשיבה ולפרקליטות המדינה ותשובת המשיבה (העתקי הפניות והתשובה מצ"ב ומסומנים **ע/18** ו-**ע/19**); על התור הפיזי בכניסה ללשכה מאז הועברה למבנה חדש ר': שחר אילן "מתאחדים עם עצמם", הארץ, 28.9.2006 (העתק המאמר מצ"ב ומסומן **ע/20**); על הקושי ביצירת קשר עם הלשכה ר': פניית האגודה לזכויות האזרח בישראל למשיבה בעניין ניתוק מספר הפקס הפומבי בלשכה (העתק הפנייה מצ"ב ומסומן **ע/21**)).

כך, למשל, ארע בעניינם של בני הזוג, פ' ע' ב', אזרחית ישראל, וד"ר נ' ב', במקורו תושב הגדה. לבני הזוג שני ילדים, אזרחי ישראל אף הם. המכשולים הביורוקרטיים שליוו את הליך הסדרת מעמדו בישראל של ד"ר ב' פירנסו שתי התדיינות משפטיות (בג"ץ ... **ע' נ' שר הפנים**; בג"ץ ... **ע' ב' נ' שר הפנים**). ככל שההתנהלות בלשכה בירושלים המזרחית קשה ומתישה היא לכל אדם, קשה וסבוכה היא שבעתיים עבור בני הזוג. ד"ר ב' הוא כבד ראייה וגב' ע' ב' היא עיוורת.

הבקשה להסדרת מעמדו של ד"ר ב' בישראל הוגשה בלשכת משרד הפנים במרכז ירושלים, וטופלה בה מאז שנת 1996. בחודש פברואר 2002 הודיעה הלשכה במרכז העיר, כי הטיפול בבני הזוג ינוהל מעתה ואלך בלשכה בירושלים המזרחית, וזאת משום שבני הזוג מתגוררים עם ילדיהם בשכונת עיסוויה. ד"ר ב' הסביר, כי עובדת מגוריהם בעיסוויה ידועה למשרד הפנים עוד משנת 1999; כי העברת התיק תגרום לעיכוב בטיפול בו ולקושי עצום עבור בני הזוג; וכי מדובר בהפליה, שכן אין מעבירים את הטיפול באזרחים יהודים, המתגוררים בירושלים המזרחית, מן הלשכה במרכז העיר. כל זאת ללא הועיל.

העתק תצהירו המפורט של ד"ר ב', שצורף לעתירת בני הזוג בבג"ץ ..., מצ"ב ומסומן **ע/22**.

מדי שנה, בהתקרב המועד לחידוש רישיונו של ד"ר ב', פונים בני הזוג ללשכה בירושלים המזרחית בטלפון ובאמצעות הדואר בנסיון לקבוע תור. כיוון שאינם נענים, וכיוון שבשל מצבם הפיזי אינם יכולים להידחק עם יתר הפונים בכניסה, בשנים האחרונות נאלצת האגודה לזכויות האזרח בישראל להתערב מדי שנה בשנה אך ורק על מנת שיתואם תור עבור בני הזוג.

העתקי פניות האגודה מן השנים 2006-2008 מצ"ב ומסומנים ע/23.

הטעם היחיד לסרבול הביורוקרטי, למתח שבאי חידוש הרישיון, לקושי הפיזי ולטרחה, הנגרמת לבני הזוג ולאגודה לזכויות האזרח מדי שנה, הוא היותה של גבי ע' ב' אזרחית ערביה. לו היתה אזרחית יהודיה לא היתה המשיבה מעלה בדעתה לסרב להמשיך ולטפל בבקשתה בלשכת משרד הפנים במרכז ירושלים.

20. המדובר, אם כן, בדפוס התנהלות בלתי חוקי, שמאפיין את השירותים שמעניקה המשיבה. היותם של מבקשי שירותים ערבים הוא טעם המצדיק, לדידה של המשיבה, טיפול נפרד ומפלה.

המסגרת הנורמטיבית

21. עומדים אנו בפתחו של הטיעון המשפטי, ונמצאנו אך תוהים ושואלים: מה עוד יש לומר למשיבה שטרם נאמר?

22. האם די יהיה אם נאמר, כי השוויון הוא זכות יסוד חוקתית בשיטתנו, המעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (בג"ץ 6427/02 התנועה לאיכות השלטון בישראל נ' הכנסת (פסק דין מיום 11.5.2006), סעיף 40 לפסק דינו של הנשיא ברק), או שמא נצטרך להוסיף ולומר, כי –

"הפלייה, ידענו, היא הרע-מכל-רע. הפלייה מכרסמת עד-כלות ביחסים בין בני-אנוש, ביניהם לבין עצמם. תחושת הפלייה מביאה לאובדן-עשתונות ולהרס מירקם היחסים בין אדם לרעהו. אנו נתקלים בתופעת ההפלייה יום-יום: במקום העבודה, בבית המשותף, בעמידה בתור, ביחסם של בעלי-שררה לאזרח ולתושב. כך בהפלייה אישית, כך בהפלייה חברתית, כך בהפלייה אתנית, כך בכל הפלייה והפלייה. הפלייה תפרק משפחה. בהפלייה מתמשכת יאבד עם ותשבות ממלכה. אין פלא בדבר איפוא שבכל אתר ובכל דור עשו ועושים בני החברה הנאורים להעלמתה ולמיגורה של ההפלייה. והמלחמה היא מלחמה מתמדת, מלחמת יומיום. משולה היא להדיפת גלי היס, שאם תנוח לרגע ישטפו ויכסו. עיקר הוא, כמובן, יחסי-האנוש בחיי היומיום. וגם אם לא נדקדק בקיום המיצווה 'ואהבת לרעך כמוך', נתבע ונתבע קיום הצו 'דעלך סני לחברך לא תעביד': כל ששנוא עליך לא תעשה לחברך." (בג"ץ 7111/95 מרכז השלטון המקומי נ' הכנסת, פ"ד נ(3) 485, 503 (1996)).

23. היש צורך להבהיר למשיבה, כי יחס שוויוני מתחייב גם ובעיקר בקרב המבקשים לרכוש מעמד ולהשתלב בחברה, וזאת משום שהפלייה –

"... היא נגע היוצר תחושת קיפוח ותיסכול. היא פוגמת בתחושת השייכות ובמוטיוואציה החיובית להשתתף בחיי החברה ולתרום לה." (בג"ץ 104/87 נבו נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד מד(4) 760, 749 (1990)).

והשוויון, לעומתה –

"... הוא ערך יסוד לכל חברה דמוקרטית... הפרט משתלב למירקם הכולל ונושא בחלקו בבניית החברה, בידעו שגם האחרים עושים כמוהו. הצורך להבטיח שוויון הוא טבעי לאדם. הוא מבוסס על שיקולים של צדק והגינות... הצורך לקיים שוויון הוא חיוני לחברה ולהסכמה החברתית עליה היא בנויה. השוויון שומר על השלטון מפני השרירות... תחושת חוסר השוויון היא מהקשה שבתחושות. היא פוגעת בכוחות המאחדים את החברה. היא פוגעת בזהותו העצמית של האדם." (בג"ץ 953/87 פורז נ' ראש עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד מב(2) 309, 332 (1988)).

24. ואם אמרנו כל זאת, האם נידרש להוסיף ולהבהיר, כי טיפול נפרד מטעמי גזע ולאום הוא טיפול מפלה? כי נפרד מעצם טבעו אינו שווה (*Brown v. Board of Education of Topeka*, 347 U.S. 483 (1954))? שעמד על כך אף בית המשפט הנכבד בקובעו:

"ביסוד גישה זו מונחת התפישה כי הפרדה משדרת עלבון כלפי קבוצת מיעוט המוצאת מן הכלל, מחדדת את השוני בינה לבין האחרים, ומקבעת תחושות של נחיתות חברתית. ביטוי לגישה זו ניתן בסעיף 3 לאמנה הבינלאומית בדבר ביעורן של כל הצורות של הפליה גזעית." (בג"ץ 6698/05 קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל, פ"ד נד(1) 258, 278-279 (2000) (להלן – עניין קעדאן)).

25. ואם בכל אלה לא די, הרי שלא נתהה עוד ולא נשאל, כי אם נאמר למשיבה בקול צלול את שהיה עליה לדעת מעצמה: שעה שהמוצא הערבי, והוא לבדו, מהווה קנה מידה לטיפול נפרד ומפלה, נגוע הטיפול כל כולו בגזענות צרופה, החותרת תחת אושיותיה של מדינת ישראל (ר' : ע"פ 2831/95 אלבה נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(5) 221, 249-250 (1996)). הפליית ערבים רק בשל היותם ערבים היא הפלייה פסולה ואסורה (עניין קעדאן; בג"ץ 1113/99 עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' השר לענייני דתות, פ"ד נד(2) 258 (2000) (להלן – עניין עדאלה); בג"ץ 6924/98 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נח(5) 15 (2001); בג"ץ 11163/03 ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נ' ראש ממשלת ישראל (פסק דין מיום 27.2.2006) (להלן – עניין ועדת המעקב העליונה)).

26. כך מורים המשפט החוקתי והמינהלי באשר לחובותיה הכלליות של הרשות, וכך מורה הדין במפורש באשר למתן שירותים. חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, התשס"א-2000, החל גם על המדינה (כאמור בסעיף 11 לו), קובע בסעיף 3(א):

"מי שעיסוקו בהספקת מוצר או שירות ציבורי או בהפעלת מקום ציבורי, לא יפלה בהספקת המוצר או השירות הציבורי, במתן הכניסה למקום הציבורי או במתן שירות במקום הציבורי, מחמת גזע, דת או קבוצה דתית, לאום, ארץ מוצא, מין, נטיה מינית, השקפה, השתייכות מפלגתית, מעמד אישי או הורות."

לשכות משרד הפנים, למותר לציין, הינן "מקום ציבורי" ("מקום המיועד לשימוש הציבורי", כלשון סעיף 1 לחוק), בו ניתנים שירותים.

27. שירותים אלה –

"... הם שירותים חיוניים הנוגעים להסדרת המעמד בישראל, לאפשרות לצאת מישראל ולהיכנס אליה ולזכויות בסיסיות אחרות של אזרחים ותושבים במדינה. יש לזכור כי השירות הניתן בלשכה יחייב לעתים גם הגעתם של אנשים מבוגרים, תינוקות וילדים. לציבור זכות לקבל שירותים אלה בתנאים ראויים ובתוך פרק זמן סביר." (עניין ג'ברא, בעמ' 439-440).

ור' עוד: בג"ץ 394/99 מקסימוב נ' משרד הפנים, מינהל האוכלוסין, פ"ד נח(1) 919, 934-935 (2003); בג"ץ 10399/04 קופצ'נסקי בן אבדקול נ' משרד הפנים, מינהל האוכלוסין (החלטת השופט לוי מיום 3.8.2005).

28. אכן, תנאי הטיפול הנפרדים, המשפילים והבלתי נסבלים הם מפלים ואין להם הצדקה שבדין. אין כל הצדקה להפריד את הטיפול במבקשי מעמד ערבים מן הטיפול במבקשי מעמד שאינם ערבים; לאלץ מבקשי מעמד ערבים מכל רחבי הדרום לפנות ללשכה בבאר-שבע דווקא, רק משום היותם ערבים; לדחוס את הפונים הערבים במסדרון צר ולקבלם בחדר ביטחון אטום; להקצות פקידה אחת (ולכל היותר שתי פקידות) לטיפול בבקשותיהם של ערבים; ולהגביל את אפשרויות הפנייה של ערבים אל הלשכה לטלפון, שאין משיבים בו, ולטפסי בירור, שיש להגיש בלשכה. "המדובר בתוצאה מפלה שאינה יכולה לעמוד. זוהי תוצאה שאין הדמוקרטיה הישראלית יכולה לסבול." (עניין ועדת המעקב העליונה, סעיף 19 לפסק דינו של הנשיא ברק).

29. על המשיבה לחדול לאלתר מן הטיפול הנפרד והמפלה במבקשי מעמד ערבים. עליה לאפשר קבלת שירותים ללא הפליה על בסיס לאום בכל לשכה של משרד הפנים. עליה לחדול מן ההפלייה בטיפול בין מבקשי המעמד על ידי חלוקה למחלקות שונות ולחדרים נפרדים בהתאם להשתייכותם הלאומית של המבקשים. עליה להבטיח, כי בלשכות משרד הפנים בדרום בכלל, ובלשכה בבאר-שבע בפרט, יהיו די פקידים דוברי ערבית. עליה לאפשר בירור טלפוני וקביעת תורים באמצעים זמינים. אכן, הצורך לפעול באופן שוויוני ולהקצות לצורך כך משאבים שוויוניים "ברור ומובן מאליו... הבעיה אינה טמונה בעיקרון, אלא בביצוע." (עניין עדאלה, בעמ' 181. ור' עוד: בג"ץ 727/00 ועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות בישראל נ' שר הבינוי

והשיכון, פ"ד נו(2) 79 (2001); בג"ץ 6488/02 הועד הארצי לראשי הרשויות המקומיות הערביות
בישראל נ' ועדת המנכ"לים לטיפול נקודתי בישובים (פסק דין מיום 2.6.2004).

מכל הטעמים האלה מתבקש בית המשפט הנכבד להורות למשיב כמבוקש בראש עתירה זו.

עו"ד פלר

עו"ד פלר, עו"ד

ב"כ העותרים

2 בנובמבר 2008